

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра логопедії та спеціальних методик

Кваліфікаційна робота

з теми:

**«Співпраця логопеда, вихователя та батьків в процесі корекції
дислалії у дітей дошкільного віку»**

Виконала здобувачка 2 курсу
групи SoL1-M22
ОП Спеціальна освіта (Логопедія)
спеціальності 016 Спеціальна освіта
спеціалізації 016.01 Логопедія
Вікторія ЗВИНОГОРОДСЬКА

Керівник:

Юлія ГАЛЕЦЬКА,

кандидат педагогічних наук, доцент

Рецензент:

Олена ЧОПК,

кандидат педагогічних наук, доцент

кафедри спеціальної та інклюзивної освіти

Кам'янець-Подільський – 2023 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ПРОЦЕСУ КОРЕКЦІЇ ДИСЛАЛІЇ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	6
1.1. Роль ранньої діагностики порушень мовлення.....	6
1.2. Прояви дислалії у дітей дошкільного віку.....	12
1.3. Взаємодія логопеда, вихователя та батьків при подоланні дислалії.....	18
1.4 Корекція порушень звуковимови у дітей дошкільного віку	30
РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА ДИСЛАЛІЇ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	35
2.1 Методики обстеження стану звуковимови у дітей дошкільного віку.....	35
2.2 Аналіз результатів дослідження звуковимови дошкільників.....	37
2.3 Співпраця логопеда, вихователя та батьків в процесі корекційної роботи.....	41
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ БАТЬКАМ ДІТЕЙ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ.....	56
ВИСНОВКИ	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	67
ДОДАТКИ.....	73

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сім'я та заклад дошкільної освіти – два важливі, тісно взаємопов'язані між собою інститути соціалізації дитини, в яких відбувається становлення та формування повноцінної гармонійної особистості. Саме потребами сьогодення продиктована необхідність якомога тісніше поєднувати родинне й суспільне дошкільне виховання.

У ст. 8 Закону України «Про дошкільну освіту» зазначається, що сім'я зобов'язана сприяти здобуттю дитиною освіти у дошкільних та інших навчальних закладах або забезпечити відповідну освіту її в сім'ї. Також наголошено, що відвідування дитиною дошкільного навчального закладу не звільняє сім'ю від обов'язку виховувати, розвивати і навчати її в родинному колі, адже батьки, або особи, які їх замінюють, несуть відповідальність перед суспільством і державою за розвиток, виховання та навчання дітей, а також збереження їх життя, здоров'я, людської гідності.

Особливе значення має співпраця логопеда з вихователями та батьками в процесі навчання, виховання та розвитку дітей з порушеннями мовлення. Успішність корекційно-розвивального навчання насамперед визначається тим, наскільки чітко продумана, організована та реалізована наступність у роботі вчителя-логопеда, вихователів та батьків [55].

Особливості корекційної роботи з дітьми з дислалією описані у працях таких українських науковців: Н. Гаврилової, С. Дарди, К. Дяченко, О. Мілевської, Ю. Рібцун, М. Шеремет, М. Лепетченко, І. Котлінської, О. Емолінь, С. Подліної, А. Гончаренко, Л. Калмикової, Н. Гавриш та ін.

Проблемою мовленнєвих порушень у дошкільнят та співпрацею логопеда, вихователя та батьків у процесі усунення мовленнєвих порушень у дітей, займались багато науковців, зокрема Н. Азовська, Т. Кірієнко, В. Кисличенко, Р. Кравченко, О. Мастюкова, К. Оленич, Ю. Рібцун, В. Селіванова та інші. Такі дослідники, як О. Качуровська, О. Кукушкіна, І. Холковська вивчали проблеми корекції мовленнєвих порушень у дітей, та у

своїх працях описували застосування теоретичних та практичних прийомів корекційної роботи та співпраці всіх учасників освітнього процесу.

В. Кисличенко, Ю. Рібцун та інші проводили дослідження різноманітних форм роботи в ході співпраці батьків та логопеда, яка показала велику ефективність у корекційній роботі з дитиною.

Актуальність проблеми зумовила вибір теми кваліфікаційної роботи «Співпраця логопеда, вихователя та батьків в процесі корекції дислалії у дітей дошкільного віку».

Об'єкт дослідження: корекція дислалії у дітей старшого дошкільного віку.

Предмет дослідження: особливості взаємодії логопеда, вихователя та батьків з усунення порушень звуковимови у дошкільників.

Метою дослідження: виявлення впливу взаємодії логопеда, вихователя та батьків при корекції порушень звуковимови у дітей дошкільного віку.

Для досягнення мети було поставлено такі **завдання:**

1. Проаналізувати погляди науковців щодо важливості формування правильного мовлення.

2. Визначити основні напрямки взаємодії логопеда, батьків та вихователя з корекції порушень звуковимови у дошкільників.

3. Дослідити стан звуковимови дітей старшого дошкільного віку з дислалією.

4. Розробити методичні рекомендації батькам, діти яких мають мовленнєві порушення.

Методи дослідження: *теоретичні:* аналіз загальної та спеціальної психолого-педагогічної літератури; *емпіричні:* аналіз документації, спостереження, педагогічний експеримент; *статистичні:* обробка результатів на констатувальному та формувальному етапі експерименту.

Практичне значення одержаних результатів: розроблено дидактичні матеріали для взаємопов'язаної роботи логопеда, вихователя та батьків у подоланні порушень звуковимови у дітей з дислалією, як можуть бути

використані педагогами ЗДО.

Апробація результатів дослідження. Основні результати кваліфікаційної роботи обговорювались на науковій конференції студентів та магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. За результатами дослідження опубліковано наукову статтю.

Експериментальна база дослідження: ЗДО №8 м. Самбір Львівської області.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

ВИСНОВКИ

В кваліфікаційній роботі було здійснено вивчення впливу взаємодії логопеда, вихователя та батьків на корекцію порушень звуковимови у дітей дошкільного віку, що дало змогу сформулювати такі висновки:

1. Мовленнєвий розвиток особистості ефективно відбувається тільки, якщо особистість функціонує в достатній мовленнєвій діяльності, в якій дорослий відіграє важливу роль, є провідним у цьому процесі. Завданням для оточуючого дорослого є сприяння розвитку мовлення дитини, активізація та стимулювання, підбираючи доступні шляхи, які будуть ефективні. Саме становлення мовленнєвої активності дитини розпочинається із наслідування мовлення та буде мати ефективність при умові емоційного налаштування. Участь батьків у корекційній роботі несе в собі вагомий внесок у розвиток мовлення дітей. Можна стверджувати, що взаємодія всіх учасників корекційно-розвивального процесу відіграє одну із головних ролей у корекції порушень звуковимови дітей дошкільного віку.

2. Для вивчення стану звуковимови у дітей дошкільного віку використовуватися такі методики: «Обстеження стану звукової культури мовлення», «Обстеження артикуляційної моторики», «Обстеження сприймання та диференціювання звуків мовлення». При дослідженні найбільш порушеними виявилися складні за артикуляцією звуки: шиплячі та свистячі, [р] та [л]. Порушення вимови свистячих звуків спостерігалися у 50%, шиплячих – у 40%, порушення вимови м'яких та твердих і глухих та дзвінких приголосних звуків спостерігалися у 11% дітей.

3. Мономорфний дефект звуковимови спостерігається у 45% дітей. У 27% дітей порушена звуковимова двох груп. 17% дітей вимовляють неправильно три групи звуків. У 11% дітей виявлено множинні порушення вимови звуків, що вказує на низький рівень стану звуковимови.

Під час обстеження фонематичного сприйняття помилок не допустили 24% дошкільнят, що свідчить про високий рівень сформованості фонематичного сприйняття. 27% дітей розуміли свої помилки, намагалися

виправляти їх. Це говорить про середній рівень сформованості фонематичного сприйняття. 22% дітей при виконанні завдань допускали помилки. 27% дітей не помічали своїх помилок, та не намагалися їх виправити, що говорить про несформованість фонетичного контролю.

4. Дослідивши у дошкільників старшої групи стан звуковимови, була проведена корекційно-розвивальна робота, яка передбачала взаємодію логопеда, вихователя та батьків. Для зручності у співпраці логопеда з вихователем був створений зошит взаємозв'язку для організації корекційно-розвиваючої роботи в другій половині дня. Взаємодія логопеда з вихователями груп також відбувалася в таких формах роботи, як консультації, семінари-практикуми, спільні бесіди щодо визначення перспектив подальшої діяльності.

Паралельно проводилася робота із батьками дітей з дислалією. Для ефективних форм взаємодії логопеда з батьками були створені «Домашні логопедичні зошити», проведений «День відкритих дверей», де батьки мали змогу ознайомитися із особливостями роботи логопеда, проведені батьківські збори. Проведення анкетування батьків дало змогу здійснювати постійний зворотній зв'язок із родинами і отримувати інформацію про те, як вони оцінюють логопедичну роботу та що пропонують для її покращення. Це все озброює різноманітними методами організації навчання, виховання дошкільників, способами проведення ігор і розваг, які можна використати у домашніх умовах.

5. За результатами формувального експерименту у дітей, батьки яких виконували завдання із дітьми, співпрацювали із логопедом, покращились, а саме у 55% дітей присутні у мовленні всі звуки, які раніше були замінені, спотворені чи змішані, вони наявні у них як у відображеному мовленні, так і у самостійному, що свідчить про високий рівень мовлення дошкільників. У 20% дітей присутні у мовленні всі звуки, автоматизація та диференціація звуків відбувалася довший час, діти ще несміливо використовують звуки у своєму мовленні, їх вимова відбувається з деякими труднощами, що вказує

на середні рівень засвоєння звуковимови. Ще у 20% дітей, батьки яких не співпрацювали з логопедом, спостерігалися ще деякі труднощі при вимові окремих звуків, вимова змішана, автоматизація та диференціація звуків закріплена не повністю, адже дітям було важко розрізняти фонemi без додаткових занять та завдань, які повинні були виконуватися із батьками.

6. Отже, залучення батьків до спільного корекційного процесу передбачає: єдність вимог до дитини; відповідальність за виконання домашніх завдань; постійне введення поставлених дітям звуків у мовлення; активну участь у всіх заходах для батьків. Ефективність корекційної роботи з виправлення мовленнєвих порушень, гармонійний розвиток дитячої особистості багато в чому залежить від творчого співробітництва логопеда з батьками, від вміло налагоджених професійних та особистісних відносин, чіткого та свідомого розуміння поставлених навчально-виховних і корекційно-розвивальних завдань. Тільки за умови активної та свідомої допомоги батьків дошкільнику із порушенням мовлення ефективність логопедичного впливу буде повнішою, глибшою та успішнішою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барищук Г.С. Прислухайтесь, як говорить ваша дитина. Альбом обстеження мовлення дітей: посібник для логопеда. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2016.
2. Болба В.М. Логопедична скарбничка: матеріали для формування правильної вимови звуків [л]-[л'], [р]-[р'], [ш], [ж], [ч]. Тернопіль: Мандрівець, 2017. 144 с.
3. Бистранівська О. С. Особливості розвитку дітей з порушеннями мовлення в ігровій діяльності. Режим доступу: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/153/4605/9690-1?inline=1>
4. Богуш А. М., Луцан Н. І. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників. Мовленнєві ігри, ситуації, вправи: навчально-методичний посібник. Київ: Слово, 2008. 187 с.
5. Брушневська І. закономірності використання ігрових прийомів у корекційно-розвивальному процесі з дітьми із порушеннями мовленнєвої діяльності. Режим доступу: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/52_2022/part_1/27.pdf
6. Булахова С. П. Психолого-педагогічна підтримка родин, які виховують дітей із проблемами в розвитку. *Таврійський вісник освіти*. 4(52). 2015. С. 228-223.
7. Гаврилова Н.С. Логопедія: навчально методичний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006», 2018. 188 с.
8. Гаврилова Н. Методика формування та стимуляції вимови фонем. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки): збірник наукових праць*. Вип. 13. Кам'янець-Подільський: ПП Медобори-2006, 2019. С. 18-37.
9. Гаврилова Н.С. Методика формування правильної артикуляції фонем [Р]. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки): збірник наукових праць*. Вип. 16. Кам'янець-Подільський: Видавець

Ковальчук О.В., 2020. С. 27-50.

10. Гаврилова Н.С. Порухення фонетичного боку мовлення у дітей. Монографія. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друк-Сервіс», 2011. 200с.
11. Гавриш Н. В. Методика розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку. Луганськ: Альма-матер, 2004. 131 с.
12. Гончаренко А. М. Граємо разом – з іграшками та без них. *Дошкільне виховання*. 2014. № 2. С. 10-12.
13. Гончаренко А.М. Розвиток мовленнєвої компетентності старших дошкільників: навч.-метод. посіб. Київ: Світич, 2009. 160 с.
14. Гіренко Т.О. Перспективний план корекційно-відновлювальної роботи з учнями логопедичної групи. *Логопед*. 2017. №9.
15. Гладченко О.М. Комплексні заняття в ДНЗ. Розробки занять для дітей 4-6 років. Київ: Вид. група“Основа”. 2008.
16. Григор'єва О.Є. Розвиток мовлення і корекція звуковимови у старших дошкільників на музичних заняттях із використанням логоритміки та логопедичних вправ О.Є. Григор'єва. *Логопед*.2017.
17. Дарда С.М. Корекційні заняття з логопедії в ДНЗ у 2 частинах. Частина 1. Тернопіль. Мандрівець, 2017.
18. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років. К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. 2016. 304 с.
19. Дяченко К.Г. Логопедична робота в освітніх закладах. Київ: Освіта, 2004. 140 с.
20. Зибіна І.В., Кугуєнко Н.Ф. Перспективне планування корекційної роботи з розвитку мовлення дітей 6-го року життя в логопедичній групі. *Логопед*. 2017. №9.
21. Ільяна В.М. Особливості образного мовлення в дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ. *Дефектологія. Особлива дитина: навчання та виховання*. 2010. №3. С. 27-31.
22. Іщенко Л.В. Навчання дітей дошкільного віку рідної мови. Умань: Жовтий, 2013. 138 с.

23. Калініченко І. О. Психолого-педагогічний супровід батьків дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання. *Наукова спадщина Григорія Костюка і сучасні проблеми особистісно орієнтованої освіти*. Матеріали Всеукраїнської науково-методичної інтернет-конференції. (Кіровоград, 18-29 квітня 2016 р.). Кіровоград: Ексклюзив-Система. 2016. С. 173- 178.

24. Калмикова Л.О. Перспективність і наступність в навчанні мови й розвитку мовлення дітей дошкільного і молодшого шкільного віку : психолінгвістичний і лінгвометодичний виміри: навч.-метод.пос. Київ: Видавничий Дім «Слово». 2017. 448 с.

25. Калмикова Л.О. Формування мовленнєвих умінь і навичок у дітей : психолінгвістичний та лінгвометодичний аспекти. Київ: НМЦВО. 2003. 320 с.

26. Калмикова Л.О. Формування у дітей старшого дошкільного віку мовленнєвої діяльності: діагностико-розвивальний комплекс. Київ: Слово, 2016. 386 с.

27. Каменєва-Замараєва Т.В. Маленьким щебетунчикам. Логопедичні завдання для занять батьків з дітьми (4 - 5 років). Київ: Вид. група «Основа», 2017.

28. Каменєва-Замараєва Т.В. Маленьким щебетунчикам. Логопедичні завдання для занять батьків з дітьми (5 - 6 років) Т. 3-тє вид., Вид. група «Основа», 2017.

29. Клименко А.І. Використання прийомів мнемотехніки у роботі вчителя-логопеда. *Логопед*. 2017. №6 (78).

30. Коломоець, Т. Г. Соціальна сфера реалізації професійного потенціалу працівників корекційних закладів освіти. *Соціальні технології актуальні проблеми теорії і практики*. 2013. № 58. С. 86-94.

31. Конопляста, С. Ю., Сак, Т. В. Логопсихологія: навч. посібник. За ред. М.К. Шеремет. К.: Знання. 2010. 293 с.

32. Король А.В. Мовленнєва картка з картинками – практичний

інструмент в логопедичній діагностиці: навчально-методичний посібник. Вінниця. 2017. 50 с.

33. Король А.В. Мовленнєва картка з картинками: логопедичне обстеження рівня мовленнєвого розвитку дитини. Тернопіль. 2018. 120 с.

34. Король А. Технологія «Фідбек» як засіб співпраці вчителя-логопеда з батьками. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. №11. 2016. С. 51-58.

35. Крутій К. Л. Перспективне планування роботи з дітьми молодшого дошкільного віку. Запоріжжя : ТОВ „ЛПС” ЛТД, 2001. 220 с.

36. Котлінська І.М. Формування фонематичних навичок у дітей з мовленнєвими вадами. Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/embed/0100ghwf-5d76.docx.html>.

37. Ластівки: Казки, оповідання, скоромовки. Хрестоматія для дітей Уклад.Г.Ю. Рогінсика. Харків: Ранок-НТ, 2002.

38. Лепетченко М.В. Логопедія. Дислалія : навчально-методичний посібник для студ. спец. 6.010105 Корекційна освіта. Донецьк, 2015. 36 с.

39. Логопедія: підручник. За ред. М.К. Шеремет. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2017.

40. Мілевська О.П. Діагностичний інструментарій в роботі логопеда : навчально-методичний посібник . Кам'янець-Подільський: ІВД, 2009. 50 с.

41. Мілевська О.П. Фонологічна компетентність дошкільника у контексті логопедичної діагностики. *The 12th International scientific and practical conference “Modern directions of scientific research development”* (May 18-20, 2022) VoScience Publisher, Chicago, USA. 2022. pp.. 441-449.

42. Мілевська О.П. Методичні аспекти формування мовленнєвого дихання у дітей з порушеннями мовлення. *Тенденції розвитку психології та педагогіки*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, Україна, 6–7 листопада 2020 року). Київ : ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2020. Ч. 1. С.40-44 с.

43. Мілевська О.П. Організаційні аспекти проведення фонематичної

гімнастики як логотерапевтичної технології. *Педагогіка та психологія: сучасний стан розвитку наукових досліджень та перспективи*: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 20-21 листопада 2020 р. Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2020. С.153-157.

44. Миронова С. Педагогічна допомога дитині раннього віку з особливостями психофізичного розвитку. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2011. №5. С. 65-72.

45. Пінчук Ю.В. *Основи методики виховання правильної вимови звука при дислалії. Педагогіка та методики: спеціальні*. Збірник наукових праць. Київ : 2000. с. 43-49.

46. Подліна С.В. Розвиток мовленнєвої компетентності. *Дошкільний навчальний заклад*. 2012. №1. С. 48.

47. Про затвердження Нормативів наповнюваності груп дошкільних навчальних закладів (ясел-садків) компенсуючого типу, класів спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів), груп подовженого дня і виховних груп загальноосвітніх навчальних закладів усіх типів: наказ М-ва освіти і науки України від 20 лют. 2002 р. № 128. *Практика управління закладом освіти*. 2006. № 5. С. 100–104.

48. Рібцун Ю.В. Дислалія: причини, прояви, шляхи подолання. *Дошкільне виховання*. 2017. № 2. С. 5-9.

49. Рібцун Ю. В. Дитина з порушенням мовленнєвого розвитку: навчально-методичний посібник для батьків дітей дошкільного віку з особливими потребами. Тернопіль: Мандрівець, 2016. С. 262–292.

50. Рібцун Ю. В. Дошкільнятко: корекційно-розвивальна та навчально-виховна робота з дітьми із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення: навч.-метод. посіб. Тернопіль: Мандрівець, 2016. 192 с.

51. Рібцун Ю. В. Корекційна робота з розвитку мовлення дітей п'ятого року життя із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення: програмно-методичний комплекс. Тернопіль: Мандрівець, 2014. 272 с.

52. Рібцун Ю. В. Професійний довідник учителя-логопеда дошкільного

навчального закладу. Х. : Вид. група «Основа», 2013. 239 с.

53. Рібцун Ю.В. Психодинамічний компонент моделі корекційно-розвивальної роботи з подолання вад фонетико-фонематичної складової мовлення у дітей. *Логопед.* 2017. №6 (78).

54. Рібцун Ю.В. Сходінками правильного мовлення: навчально-методичний посібник. Тернопіль: Мандрівець, 2017.

55. Рібцун Ю. В. Співпраця вчителя-логопеда з батьками : молодша логопедична група для дітей із ЗНМ. *Дефектологія. Особлива дитина: навчання та виховання.* 2011. № 1. С. 33–37.

56. Рібцун Ю. В. Я учуся розмовляти : навч.-метод. комплект : логопедичний альбом з розвитку мовлення дошкільників 3–6 років. Київ: Генеза, 2019. 160 с.

57. Рібцун Ю. В. У країні Веселкових звуків. Альбом учителя-логопеда. Частина 1. Х. : Видавнича група «Основа», 2020. 96 с.

58. Рібцун Ю. В. У країні Веселкових звуків. Альбом учителя-логопеда. Частина 2. Х. : Видавнича група «Основа», 2020. 80 с.

59. Соботович Є.Ф. Психолінгвістична періодизація мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. *Теорія і практика сучасної логопедії: Збірник наукових праць.* Вип. 1. Київ : Актуальна освіта, 2004. С. 7-35.

60. Тищенко В. В. Як навчити дитину правильно розмовляти: від народження до 5 років. Поради батькам. В. В. Тищенко, Ю. В. Рібцун К. : Літера ЛТД, 2009. 128 с.

61. Трофименко Л.І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ : Прогр.-методю комплекс. 2013. 108 с.

62. Шеремет М.К., Ревуцька О.В. Логопедія (корекційна робота при дислалії): навч. посіб. Київ: Слово, 2009. 244 с.

63. Speech Sounds by Age (and How to Teach Them). URL: <https://www.speechandlanguagekids.com/how-to-teach-a-new-sound/>

64. Ralph L. Shelton. How Children Acquire Speech Sounds. URL: <https://www.indianhillschools.org/HowChildrenAcquireSpeechSounds.aspx>

ДОДАТКИ

Додаток А

Статичні артикуляційні вправи.

Кожна вправа виконується 8-10 разів, орієнтовно по 10-15 сек.

1. „Лопатка” – широкий язик висунути, розпластати на нижній губі.
2. „Чашечка” – рот широко відкрити, язик висунути. Кінчик язика і його бокові краї підняти.
3. „Трубочка” – верхні і нижні зуби зімкнуті, губи розтягнуті в посмішку. Губи витягнути трубочкою вперед.
4. „Парканчик” – верхні і нижні різці зімкнуті. Розтягнуті губи в посмішку так, щоб оголились зуби.
5. „Голочка” – рот відкрити. Вузький язик витягнути вперед, утримувати.
6. „Віконечко” – рот відкрити, круговий м’яз ненапружений. Язик вільно лежить в ротовій порожнині.
7. „Гірка” – рот відкритий. Кінчик язика впирається у нижні різці, спинка язика піднята вгору.

Динамічні артикуляційні вправи:

1. „Годинник” – рот привідкрити, губи розтягнуті в посмішку. Кінчиком вузького язика по чергово доторкатись до правого і лівого кутиків рота. (15-20 р.).
2. „Коник” – привідкрити рот, присмоктати язик до піднебіння. Повільно і з силою клацнути язиком, розтягуючи під’язикову складку (10-15 р.)
3. „Грибок” – відкрити рот, присмоктати язик до піднебіння, опустити на дно ротової порожнини. (15р.).
4. „Гойдалка” – рот відкрити, напруженим кінчиком язика по чергово дотягуватись до носа і підборіддя.(10-15 р.).
5. „Змійка” – рот широко розкрити, вузький язик сильно висунути вперед і забрати назад до рота. (15 р).

6. „Муляр” – рот відкрити. Широким кінчиком язика, ніби пензликом, провести від верхніх різців до м'якого піднебіння і назад. (10р.).

7. „Котушка” – рот відкрити. Кінчик язика впирається в нижні різці, бокові краї язика притиснуті до верхніх корінних зубів. Широкий язик „викочується” вперед, і забирається назад до рота (15 р.).

8. „Смачне варення” – рот відкрити. Широким кінчиком язика облизати верхню губу і заховати язик в глиб ротової порожнини (15р.).

9. „Гармошка” – розкрити рот, язик присмоктати до піднебіння. Не відриваючи язика, сильно відтягнути вниз нижню щелепу. Повернутись до вихідного положення.

10. „Нечемний язичок” – широкий язик висунути на нижню губу. Поплескати по ньому верхньою губою, вимовляючи „пя-пя-пя”.

11. „Почисти верхні зубки” – рот закрити. Язиком провести між верхньою губою і верхніми зубами.

12. „Почисти нижні зубки” – рот закрити. Провести язиком між нижньою губою і нижніми різцями.

13. „Занеси чашечку в рот” – рот широко відкрити, язик висунути. Кінчик язика і бокові краї підняти. Засунути язик в рот.

14. „Постуди чай” – /ВП див. впр. 13/, подути на чашечку.

15. „Постуди млинець” – /ВП див. впр. „Лопатка”/, подути на широкий кінчик язика.

16. „Футбол” – рот закрити. Напруженим кінчиком впиратись почергово у щоки.

17. „Помий нижню губу” – рот привідкрити, облизати нижню губу.

18. „Закрий пляшечку пробкою” – губи витягнути в трубочку, округлений кінчик язика просунути між губами.